

Mälarpirater – en bok har fyllt hundra

Född 1967 tillhörde jag en elevgeneration som inte läste Sigfrid Siwertz roman Mälarpirater i skolan. Sånt är svårt att minnas redigt, men var det någon bok av Siwertz som nämdes i mina klassrum på 1980-talet, så var det snarast Selambs - en släktkrönika som i samma skede fick draghjälp i marknadsföringen genom en mäktig filmatisering för SVT. Något år efter gymnasiet läste jag verkligen Mälarpirater - ganska så spännande vad jag minns, men utan att boken egentligen lämnade något djupare avtryck. 2008 köpte jag och Per Norbäck folkbåten Hulda af Tälje, vår första ägandes segelbåt. Hulda var välskött av tidigare ägare men på senare år sparsamt seglad. Hon ingick då i Götas eskader och var således ett mälarskepp. Så förblir det nog. Vi nämns inte flytta henne. Det är upp till oss att försöka bli mälarpirater.

I somras blev jag varse att Siwertz klassiker fyller 100 år. Det var jag själv som kom till insikt med detta, jag har inte sett det nämnas i skrift.

Jag slogs jag av tanken att uppmärksamma hundraårminnet

2011 genom en artikel i Götakryssaren. I min artikeldröm skulle jag lyckas visa i vilken grad författaren själv seglade på Mälaren före och under skrivprocessen. Möjligen skulle det kunna visa sig att liv och verk sammanföll på ett slående sätt: att Siwertz mellan skrivpassen själv – i likhet med mälarpiraterna – seglade en hel del Blekingseka.

Dagboksanteckningar

Jag hade först ingen aning ifall Siwertz hade efterlämnat några personliga anteckningar och i så fall i vilken mån dessa bar vittnesbörd om författarens egna seglatser. Efterforskningar visade att Kungliga biblioteket, på dess handskriftsenhet, förvarade Siwertz anteckningsböcker. En kombination av regnväder och nyfikenhet föranledde att jag ägnade dessa efterlämnade papper några sommandagar.

Siwertz började att föra dagbok tretton år gammal i samband med konfirmationsläsningen för en pastor Hildebrand. Handstilen under deförsta tonåren är oklanderlig och anteckningarna handlar om vardagslivet under en privilegierad uppväxt: här skymtar teaterbesök,

episoder från skola och friluftsliv. Man konstaterar snart att den unge Sigfrid inte låg på latsidan. Han gör ideligen anteckningar om skid- och cykelturer; det vandras: till fjälls och i skog och mark. Lungsot befarades och möjligen var frisksportandet beordrat av föräldrarna. Mälarpirater utkom första gången 2011 och anteckningar om segling lyser inte med sin frånvaro i dagböckerna, men de dyker upp först senare. Tidigt i juni 1919 seglade Siwertz tillsammans med vännen Klockhoff i skärgården: från Lövholsvarvet till Sandhamn och vidare till Nassa. Dagboksskrivandet fick småningom stå tillbaka för viktigare sidor i författarskapet. Siwertz piktur blev allt mer svårtydd och i stället för sakliga redogörelser dominerar kludder och klotter. Till slut är man som läsare av dagböckerna redo att ta åksjuketabletter för att orka med eländet. Så det får anstå att skriva en artikel byggd endast på dagboksanteckningar om boken som Siwertz själv omnämner som "en nyans ljusare än sin författare." Så om det numera existerar en Siwertzforskning, så får mitt bidrag till denna

inskränka sig till en bibliografisk översikt över några texter som tangerar ämnet:
Bergqvist, Janne (1959). På jakt efter Mälarpirater. I: Vi. nr. 33, s. 10-12 - Böök, Fredrik (1911). Två uttalanden om Sigfrid Siwertz' Mälarpirater. Bonnier - Eklöf, Mats (1967). Den unge Siwertz. I: Sankt Eriks årsbok. s. 135-170 - Landquist, John (1955). Mälarpiraten Siwertz : seglare och filosof.
I: All världens berättare. nr. 7, s. 3-8
- Landquist, John (1971). Berättaren Sigfrid Siwertz. I: Svensk litteraturtidsskrift. nr. 2, s. 3-16
- Siwertz, Sigfrid (1949). Att vara ung: minnen. Stockholm: Bonniers
- Siwertz, S (1953). Min stad : tal i Stockholms stadshus vid stadsbornas uppvaktning till 700-års jubileet. I: BLM, s. 487-489
- Siwertz, Sigfrid (1959). Mälarpirater : en återblick. I: BLM. s. 756-758
- Siwertz, Sigfrid (1952). Stockholm möter våren. I: Svenska turistföreningens årsskrift. s. 196-216

Siwertz och seglingen

Vid Stockholms 700 årsjubileum 1953 håller Sigfrid Siwertz ett festtal i stadshuset den 17 juni. Det är ett en stor ära förstås, men Siwertz är nu verklig storhet, uppburen som författare och ledamot av Svenska Akademien. Talet innehåller en del allmänna betraktelser över stadens företräden. Men det dröjer inte länge innan han för seglingen på tal, lovprisar ”den graciösa vattensporten” för dess förbrödande ”... förmåga att osökt sammanföra folk och lätta på stelheden” (Siwertz, S (1953). Min stad : tal i Stockholms stadshus vid stadsbornas uppvaktning till 700-års jubileet. I: BLM, s. 487-489) Men vissa segelminnen hade satt djupare spår, han nämner först en estetisk höjdpunkt: regattan på Riddarfjärden vid stadshusets invigning midsommarafton 1923, en solig och blåsig dag där vattnet pryddes av ”... stolt framsvepande flockar av bländvita segel.” (Siwertz, S., 1953, s. 488). Och så, en kuslig, rentav sublim upplevelse: en nattlig kappsegling, också denna framför stadshuset då ”... hundrade och åter hundrade båtar som fullhängda med lyktor högtidligen kretsade kring i det

mörka vattenriket” varvid en skonare plötsligt fattar eld och brinner som en fackla i natten.

Siwertz reflekterade:

Två elements dramatiska möte, en magisk effekt av vilt eldsken och kolsvarta skuggor, svepande rökmoln och dansande rökreflexer (Siwertz, S., 1953, s. 488)

Hela livet lockade honom seglingen: ”... det är då som livskampens kramp släpper och vi får några dyra ögonblick av okonstlat umgänge med det finaste av allt, friheten.” På 75 årsdagen 24 januari 1957 rapporterar Stockholmstidningen från Siwertz arbetsrum, att sjökorten ligger utbredda och att jubilarer, som i sina dagar ägt ett tjugotal båtar, står i begrepp att rusta och rigga nya fartyget Camilla IV.

Han beskrev sin fascination för det våta elementet som en halvt tjusande, halvt melankolisk och fatal lockelse. I memoarboken Att vara ung (1949) kallade sig Siwertz själv, möjligen skämtsamt, för ett amfibiskt väsen.

Hans första båt var en roddkanot. Som grabb följde han med farbröderna på långsegling med ”öppen, loggertriggad slup”. Unge Siwertz, som sov under en tältduk vilken spänts upp mellan masterna,

vaknade tvärrandig
som en zebra av avtrycken från de
skarpa spanten. (Siwertz 1959, s.
757)

Under studieåren i Uppsala
skaffade han en zinkbåt som med
tiden blev bucklig och svårseglad.
Senare seglade Siwertz snipa i
vilken han flera gånger var nära att
förlisa, vid ett tillfälle på Mysingen
under en storm på väg till Utö.
Åren före världskriget tillbragte
Siwertz somrarna på Marby
ägor på Oknön, nuförtiden i
Strängnäs kommun. Siwertz
beskrev i efterhand ((Siwertz 1959,
s. 757)) utresan med båt som ett
spektakel där däcken belamrades
med varjehanda: svinkroppar,
hönsburar, potatissäckar,
packlårar. Kort sagt: ett äventyr.
Som målarseglare hundra år
senare möter man enstaka gånger
tungt lastade sandpråmar, men att
färdas på Sveriges fjärde största
sjö handlar numera för de flesta
om ren nöjesåkning med egen båt
eller med passagerartrafiken.
Få Mälarseglare har väl undsluppit
omgivningens tråkningar: hur står
det till egentligen? Guppa runt där
- när en yppig skärgård brer ut
sig strax intill?
Även Siwertz var varse den
problematiken och

påpekade att Mälaren har sina
givna företräden - sjön var
ingalunda en pöl i en åker! Stora
Björkfjärden har i det närmaste
havshorisont och överfallsvädet är
minsann inget att leka med, lät han
meddela.(Siwertz, 1959).

Einar Spetz